

AUGUST STRINDBERG

Familjeförsörjaren

Ur *Giftas II* (1886)

5

Han vaknar på morgonen efter svåra drömmar om förfallna växlar och icke lämnat manuskript. Han är svettig i håret av ångest, och hans kinder darrar då han klär sig. Men han hör barnen börja kvittra i rummet bredvid, och han sköljer sitt heta huvud i kallt vatten, dricker sitt kaffe, som han kokar själv för att inte behöva köra upp den stackars barnjungfrun så tidigt som klockan halv åtta. Därpå rustar han till sin säng, borstar sina kläder, och sätter sig att skriva.

Febern kommer, febern, som ska alstra hallucinationer av rum, som han aldrig sett, landskap, som aldrig funnits, och människor, som inte finns i adresskalendern. Han känner sig vid skrivbordet i en dödens ångest. Tankarna ska vara klara, orden korrekta och målande, stilen läslig, handlingen skall löpa framåt, intresset får inte slappas, bilderna ska vara slående, replikerna blixtrande. Och så grinar emot honom publikens automater, vars hjärnor han ska dra upp, recensenterna med avundens pincené, som han skall betvinga, förläggarens surmulna anlete, som han ska klarna upp. Han ser kanske jurymännen sitta kring det svarta bordet med bibeln på, han hör svaga gläntningar på fängelsets portar, där fritänkare ska försona brottet att ha tänkt tankar för de lata, lyssnar efter hotellvärdens smygande steg, för denne ska komma med räkningen. Och under allt detta pågår febern, och pennan löper, löper rätt fram, utan att tveka ett ögonblick vid åsynen av förläggare eller jurymän, och den

lämnar röda strimmor efter sig som av levrat blod, vilka sedan ligger och svartnar. När han efter två timmar stiger upp, har han så mycket kraft, att han hinner gå fram till sin säng och kasta sig ner. Då ligger han såsom om döden kramat
 5 honom. Det är inte vederkvickande sömn, inte dvala; det är en lång svimning, men medveten, följd av fasan att känna krafterna borta, nerverna slappa, hjärnan tom.

Då ringer det i hotellpensionens klocka. Voilà le facteur!
 Posten är kommen.

10 Han spritter upp och raglar ut. Mottar en packe. Där finns korrektur att läsa genast. En bok från en ung författare, som begär utlåtande, ett tidningsnummer med polemik att besvara, ett brev med anhållan om bidrag till en kalender och ett varnande brev från förläggaren. Allt detta skall nu
 15 expedieras av en maktlös. Barnpigan har nu stigit upp, klätt barnen, druckit kaffe med smörgås med honung på, som hotellet kokat och lagat åt henne. Så drar hon ut på promenad i det gröna.

Klockan 1 ringer det till déjeuner. Alla gäster samlas
 20 omkring matbordet, där han slår sig ner ensam.

– Var är frun? frågas från höger och vänster.
 – Det vet jag inte, svarar han.
 – Vilket odjur! viskar damerna, som nyss fått på morgonrockarna.

25 Så kommer frun. Servisen avbryts för hennes skull, och de hungriga, som passat tiden, får vänta på andra rätten.

Damerna frågar nu hur frun mår, om hon sovit gott, om hennes nerver är goda. Men ingen frågar hur mannen mår.

Ty det tror de sig veta förut.

30 – Han ser ut som ett kadaver, säger en dam.
 Och det gör han också.

– Han är visst lastbar, säger en annan dam.

Men det är han icke.

Han talar inte vid bordet, för han har ingenting att säga dessa damer. Men hans fru talar i dess ställe.

5 Och han sväljer sin mat under det hans öron glädjas av att höra allt uselt berömmas och allt gott smädas.

När de stigit upp från bordet, ber han att få tala med sin hustru.

– Min vän, säger han, vill du vara så snäll och skicka

10 Louise till skräddaren med min rock; den har gått upp i sömmarna, och jag har inte tid att gå själv.

Frun svarar just ingenting, men i stället för att skicka Louise tar frun rocken på armen och går ner till byn där skräddaren bor.

15 I trädgården möter hon ett par frigjorda damer, som frågar vart frun ska gå.

Hon svarar så ärligt som möjligt att hon skall gå till skräddarn åt sin man.

20 – Tänk, han skickar henne till skräddarn! Och hon låter sig behandlas som en piga.

– Och nu ligger han och sover middag, unga karlen. Det är en trevlig man.

Han sover middag verkligen, för han är anemisk. Sedan ringer postbudet klockan tre och nu skall han besvara ett brev
25 till Berlin på tyska, ett till Paris på franska, ett till London på engelska.

Därpå frågar frun, som återkommit från skräddaren och hunnit dricka en konjak, om han vill göra en utflykt med de unga. Han måste skriva brev.

När han slutat brevskrivningen, reser han sig för att promenera före middagen. Han skulle vilja ha någon att tala med. Men han är ensam. Han går ner till barnen.

Den feta pigan sitter på en trädgårdssoffa och läser
5 Sanna Kvinnor, som hon lånat av frun. Barnen har tråkigt och vill ändra plats, vill röra på sig.

– Varför promenerar inte Louise barnen, frågar herrn.

– Frun har sagt att det är för varmt.

Frun har sagt!

10 Han tar barnen med sig och går utåt landsvägen, men så ser han att de är otvättade och går med trasiga kängor. Han vänder om hem.

– Varför går barnen med trasiga kängor? frågar han Louise.

15 – Frun har sagt ...

Frun har sagt!

Han går ut ensam.

Det blir middag och klockan är 7. De unga har inte kommit hem än. Man har serverat de två första rätterna, då
20 de kommer. De kommer stimmande, skrattande, röda i ansiktet. Frun och väninnan är särdeles upprymda och luktar konjak.

– Vad har du roat dig med min gubbe? säger frun åt mannen.

25 – Jag har promenerat med barnen, säger han ..

– Var inte Louise hemma då?

– Jo, men hon hade inte tid.

– Jag tycker inte att det är för mycket, att mannen också tar hand om sina barn, säger väninnan.

– Det tycker inte jag heller, svarar mannen. Och därför gav jag Louise en tillrättavisning för att hon lät barnen gå smutsiga och trasiga.

5 – Alltid ska man få ovetta när man kommer hem, säger frun. Aldrig ett nöje utan förolämpningar. – Och en illa sönderklämd tår söker sig fram ur det rödsprängda ögat.

Mannen betraktas med ursinniga blickar av väninnan, och alla de andra damerna.

10 Man preparerar en attack, och väninnan bryner sin tunga.

– Har herrskapet läst Luthers dissertation om hustrurnas rätt? börjar hon.

– Vad för rätt? frågar hustrun.

15 – Att söka sig en annan man, om hennes inte passar henne.

Paus.

– Det är en farlig lära för fruarna, säger mannen. För därav följer mannens rätt att söka sig en annan hustru, om hans ej passar honom vilket senare fall är mycket vanligare.

20 – Det förstår jag inte, säger frun.

– Det behöver inte vara Luthers eller mitt fel, svarar mannen. Lika litet som det behöver vara mannens fel att han ej passar för sin hustru. Han kan nämligen mycket väl passa för en annan alldeles utmärkt.

25 Under dödstystnad stiger man upp från bordet.

Mannen går upp på sitt rum. Frun och väninnan sätter sig i paviljongen.

30 – Vilken brutalitet, säger väninnan. Och du den finkänsliga, intelligenta kvinnan vill vara piga åt denna råa egoist.

– Han har aldrig förstått mig, suckar frun.

Självförnöjelsen över att få säga detta förkrossande ord är för stor för att hon nu skulle kunna höra inom sig det så ofta upprepade svaret hon fått av honom: »Är du så djup, min vän, att jag, som har ett så gott förstånd, inte skulle
5 förstå dig? Har du aldrig tänkt på möjligheten att det är din ytlighet, som gör att du inte förstår mig!»

Men på sitt rum sitter han, ensam.

Han sörjer; han lider såsom om han slagit sin mor. Men hon slog ju honom förut; hon hade slagit honom offentligt i
10 åratal, och han hade aldrig slagit igen förrän nu.

Denna råa, hjärtlösa, cyniska kvinna, som han dyrkat, som han velat ge hela sin själ, med alla dess tankar, alla dess fina känslor, hon hade känt hans överlägsenhet och därför spottat ut honom, och förnedrat honom, och släpat honom i
15 smutsen, dragit honom i håret, och smädat honom. Hade han då varit så brottslig då han en enda gång slagit igen, när hon offentligen hånat honom. Ja han kände sig brottslig ändå, som om han mördat sin bästa vän.

Den varma sommaraftonen faller på med skymning, och
20 månen går upp.

Det hörs sång från salongen. Han går ned i trädgården och sätter sig under valnötsträdet. Ensam! Och med pianots ackorder smälter sången samman:

25 Ofta när nattens slöja
Sänktes kring jordens vimmel
Och kring suckande våg,
Fick i hans famn jag dröja,
Och ifrån stjärnströdd himmel
30 Tysta månen vår lycka såg.
Nu jag i stillhet gråter
Saknadens bittra tår
Ty ej du kommer åter,
Ljuva hägring av kärlekens vår.

Han gick framåt trädgårdsgången och såg in genom fönstret. Där satt hon, hans poem, som han diktat åt sig. Och hon sjöng med tårar i rösten. Damerna på sofforna såg med betydelsefulla blickar på varandra.

5 Men bakom lagerbuskarna på en trädgårdssoffa halvviskade två herrar, som rökte cigarr. Han lyssnade och hörde:

– Det är bara konjak.

– Ja, hon lär supa.

10 – Och det skyller de på mannen.

– Det är skamligt. Hon lärde sig supa redan på Julians ateljé. Du vet att hon skulle bli målare, men kunde inte. Och när hon refuserades till salongen kastade hon sig på den där stackarn, och kascherade sitt nederlag med giftermål.

15 – Ja, jag har hört det. Och så pinade hon honom tills han går som en skugga. De började med hushåll, och fastän hon hade två pigor i Paris, kallade hon sig hans piga. Fastän hon ensam bestämde om huset, kallade hon sig hans slavinna. Hon vanskötte huset, som skövlades av pigorna, och
20 han fick se på hur det gick mot ruin utan att få bestämma om något. När han framkastade ett förslag till räddning motsatte hon sig det; sade han svart, ville hon ha vitt. Därigenom har hon ödelagt hans viljeförmåga och rubbat hela hans intelligens. Så flyttade de till pension för att befria henne från
25 hushållet att hon måtte få ägna sig åt sin konst. Nu, när hon varken har matlagning eller andra bestyr, tar hon aldrig i en pensel utan bara roar sig med sin väninna. Hon ville även dra honom från sitt arbete och förnedra honom med superi, men det har inte lyckats, därför hatar hon honom även såsom
30 moraliskt överlägsen såsom han är.

– Ja, men det är ett kräk till karl, svarade den andra.

– Ja, på den punkten, men det är vi gunås alla – på den punkten. Han är kär i henne ännu efter tolv långa år. Men det värsta är att han, som förr var så stark, vars ord fruktades i kammaren eller tidningen, nu börjar bli slapp. Jag talade
5 med honom i förmiddags, och han är minst sagt sjuk.

– Ja, det sägs att hustrun velat ha in honom på dårhus, och att väninnan understödjer hennes bemödanden.

– Ah, fy fan! Och där sitter han och slavar åt henne för att hon skall få roa sig.

10 – Nå, vet du varför hon föraktar honom mest. För att han inte kan försörja henne såsom hon ville. – En man, som inte kan försörja sin hustru, ce n'est pas grand' chose, sa hon härom dagen vid middagsbordet. Och jag har starka anledningar tro att hon beräknade att en gång skulle han
15 skriva fram henne som målare. Olyckligtvis förbjöd honom hans politiska meningar att ha göra med de tongivande tidningarna, och så undvek han artistvärlden såsom främmande för hans uppgifter.

– Hon ville begagna honom alltså, men när han inte
20 dugde användas, så kasserades han. Ännu duger han emellertid till familjeförsörjare.

»Nu jag i stillhet gråter saknadens bittra tår» ljöd det inifrån salongen.

– Paff, hördes ett torrt ljud bakifrån valnötsträdet. Det
25 knäcktes några grenar och det rasslade i sand.

Herrarna sprang upp.

Det låg ett välklätt lik på sandgången med huvudet mot en stolfot. Sången tystnade, och damerna rusade ut.

Väninnan slog ut sin eau-de-cologneflaska på den döde.

30 – Fy, ett lik, sade hon, ryggade och höll sig för näsan när hon såg att det inte var en svimning.

Den äldre av de två männen, som lutade sig ner att lyssna på den döde, lyfte huvudet och sade:

– Håll tyst, kvinnor!

– Vilken brutalitet, sade väninnan.

5 Hustrun svimmade i väninnans armar och mottog damernas ömma omsorger.

– Gå efter läkaren, skrek den äldre herren. Spring!

Ingen rörde sig att lyda, utan alla skockades kring den avsvimmade hustrun.

10 – Tänk, att göra sin hustru en sådan sorg! En sådan man, en sådan man, jämrade sig väninnan!

– Inte en tanke på den döende, men allt för den svimmade. Stjälp i henne en konjak, så kvicknar hon till!

15 – Åh! Åh! Den usle mannen var värd sin lott! förklarade väninnan.

– Nej, han var visserligen värd en bättre lott än att falla levande mellan era händer. Vet hut, kvinnor, och respekt för familjeförsörjaren!

Han reste sig upp och släppte den dödes hand.

20 – Det är slut! sade han.

Och det var slut.

